

TARİHÇİLERİN BİLGİ GEREKSİNİMLERİ VE BİLGİ KULLANIMLARI

**Hatice Gülşen Birinci
Uzman
Bilkent Üniversitesi
Halil İnalçık Osmanlı Araştırmaları Merkezi**

*Değişen Dünyada Bilgi Yönetimi Sempozyumu
24-26 Ekim 2007, Hacettepe Üniversitesi
Ankara*

Giriş

- Bilgi hizmetlerinin geliştirilmesinde, kullanıcıların bilgi gereksinimlerinin ve bilgi arama davranışlarının bilinmesi bilgi merkezleri için bir zorunluluk haline almıştır.
- Kullanıcı araştırmaları kullanıcıların tanınması ve gereksinimlerinin anlaşılması konusunda değerli bilgiler sağlar.
- Akademisyenler bilgi merkezlerinin en önemli kullanıcı gruplarından birini oluşturur. Bu kullanıcı grubu içinde bilgi merkezlerini en yoğun kullanan gruplardan biri olan tarihçilerin bilgi arama davranışlarının ortaya çıkarılması önem taşımaktadır.

Araştırmanın Amacı

- Türkiye'deki devlet ve vakıf üniversitelerinin tarih bölümlerinde görev yapan öğretim elemanlarının bilgi gereksinimlerinin ve bilgi kullanım özelliklerinin ortaya çıkarılmasıdır.
- Kullanıcı merkezli yaklaşım esas alınarak tarih alanındaki kullanıcıların bilgi kullanım özelliklerinin ve bilgi gereksinimlerinin bilgi merkezlerinden bağımsız olarak ortaya çıkarılması hedeflenmiştir.
- Bulguların kütüphaneler ve arşivler gibi tarihçilere hizmet veren bilgi merkezlerinin hizmet politikalarının gözden geçirilmesinde ve yeniden düzenlenmesinde yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Kapsamı

- Araştırmanın evrenini Ankara'daki devlet ve vakıf üniversitelerinde tarih lisans eğitimi veren bölümlerdeki akademisyenler oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında;
 - Ankara Üniversitesi
 - Gazi Üniversitesi
 - Hacettepe Üniversitesi
 - Orta Doğu Teknik Üniversitesi
 - TOBB Ekonomi ve Teknoloji ÜniversitesiYer almaktadır. Toplam 100 öğretim elemanını kapsamaktadır.

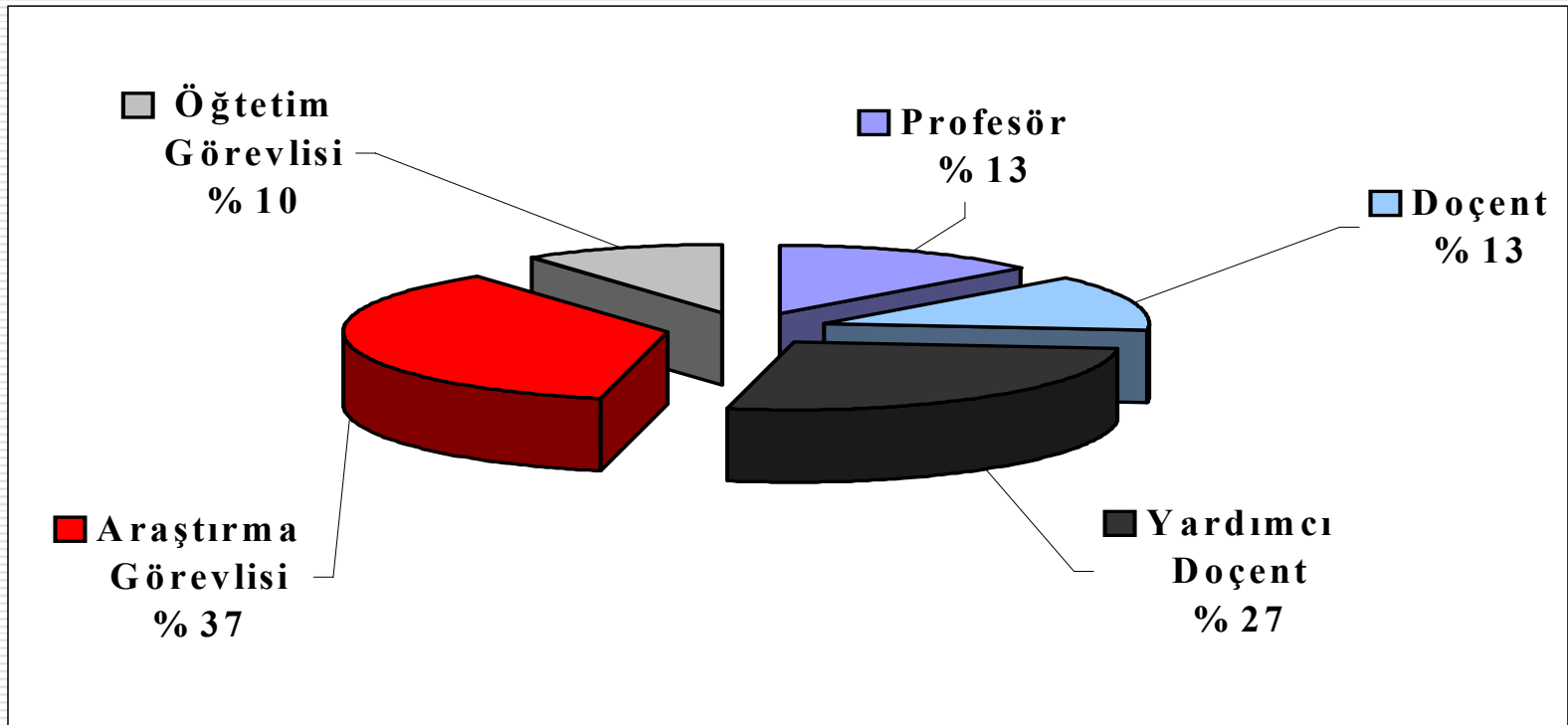
- Öğretim elemanlarının %29'u profesör, %14'ü doçent, %21'i yardımcı doçent, %30'u araştırma görevlisi ve %6'sı öğretim görevlisidir. %26'sı kadın %74'ü erkektir.

Araştırmanın Yöntemi

- Araştırmada betimleme yöntemi ve veri toplama tekniği olarak anket kullanılmıştır. Çoktan seçmeli olarak hazırlanan anket soruları seçeneklerin önem sırasına dizilmesini sağlayacak şekilde hazırlanmıştır.

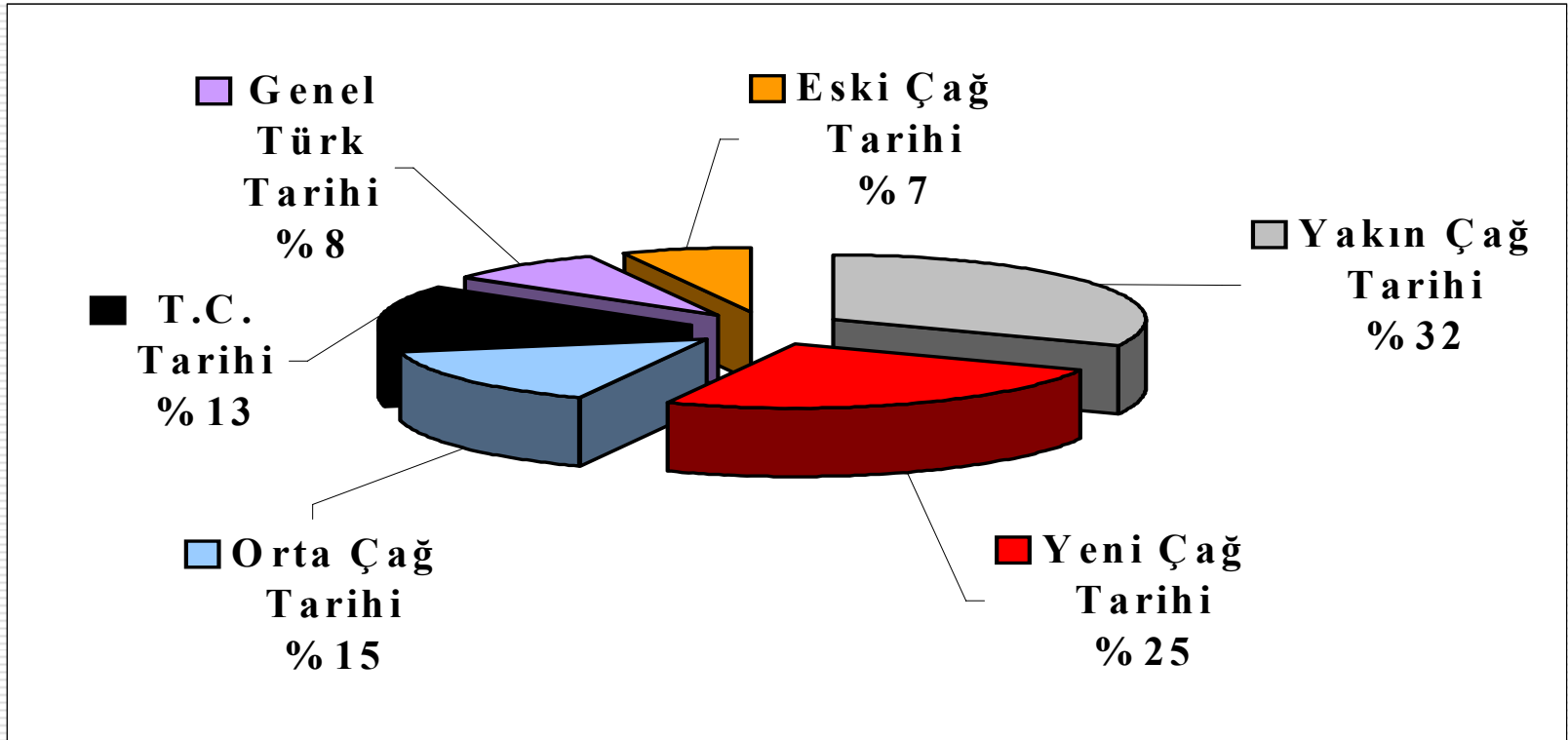
Bulgular ve Değerlendirme

Statüye Göre Dağılım

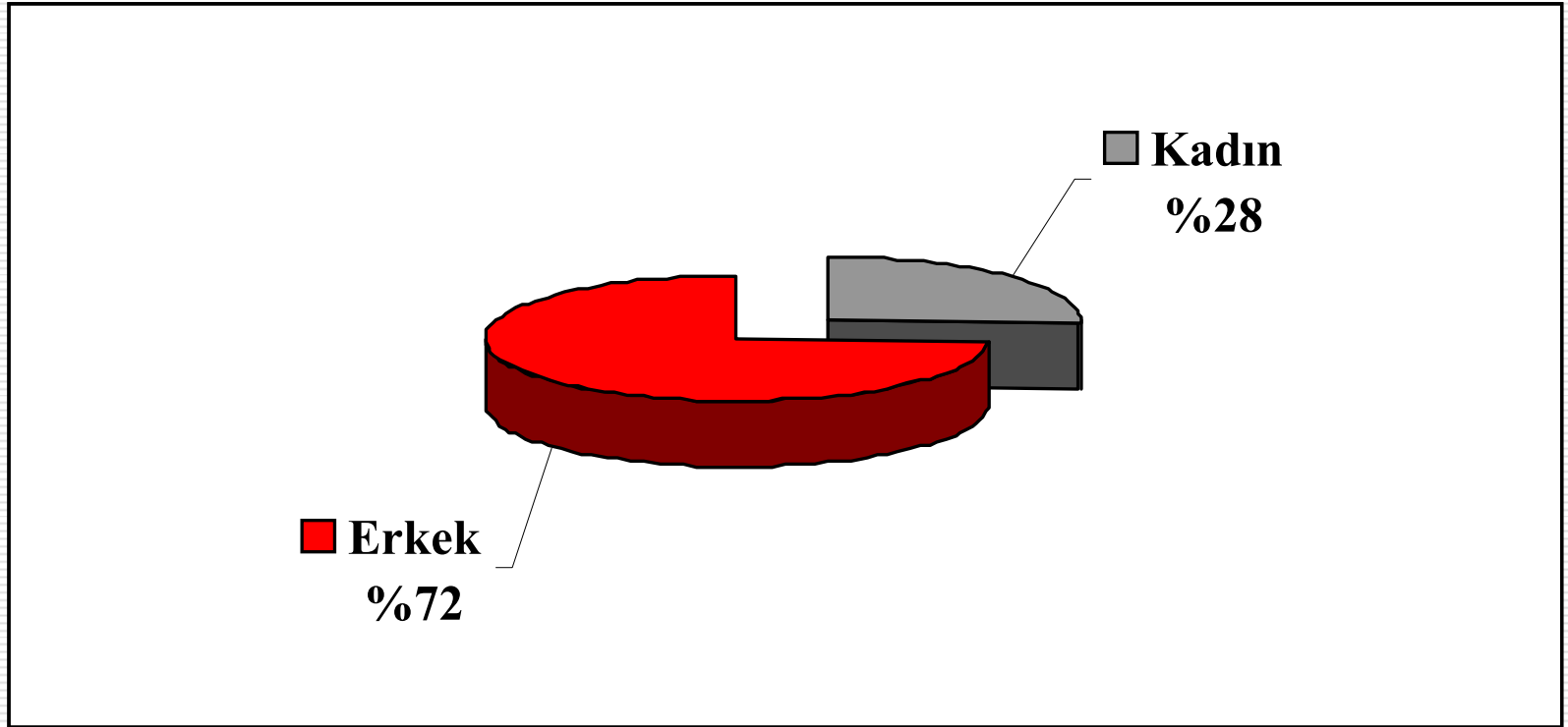
Bulgular ve Değerlendirme

Anabilim Dallarına Göre Dağılım

Bulgular ve Değerlendirme

Cinsiyete Göre Dağılım

Bilgi Arama Yöntemleri

YÖNTEMLER	<u>1.Tercih</u>		<u>2.Tercih</u>		<u>3.Tercih</u>		<u>Toplam</u>	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Kütüphane, arşivlerden yararlanma	16	27	26	43	18	30	60	100
Kendi kütüphanesi, kaynaklarından yararlanma	39	65	8	13	6	10	53	88
İnternet'ten yararlanma	5	8	22	37	26	43	53	88
Arkadaştan fikir alma	-	-	2	3	8	13	10	17
Toplantıları takip etme	-	-	2	3	2	3	4	6

En Önemli Kaynaklar

KAYNAK	1.Tercih		2.Tercih		3.Tercih		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Kitap	23	38	12	20	9	15	44	73
Arşiv belgesi	24	40	12	20	5	8	40	68
Dergi	1	2	9	15	5	8	15	25
İnternet	1	2	2	3	12	20	15	25
Yazmalar	2	3	5	8	4	7	11	18
Arşiv Belgesi*	1	2	5	8	5	8	11	18
Kataloglar*	1	2	4	7	4	7	9	16
VT/CD-ROM	2	3	4	7	3	5	9	15
Kataloglar**	1	2	2	3	4	7	7	12
İndeks/Abst,*	-	-	1	2	5	8	6	10
Gazete	-	-	1	2	3	5	4	7
İndeks/Abst.**	1	2	2	3	-	-	3	5
Mikroform	1	2	2	3	-	-	3	5
Arşiv belgesi**	1	2	-	-	1	2	2	4

*Basılı; **Çevrimiçi

Yayın Taramasında Kullanılan Yöntemler

YÖNTEMLER	1.Tercih		2.Tercih		3.Tercih		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Kitap makale kaynakçaları	37	62	7	12	9	15	53	89
Kütüphane katalogları	6	10	21	35	20	33	47	78
İndeks abstrakt bibl.	5	8	18	30	13	22	36	60
Arşiv katalogları	7	12	11	18	11	18	29	48
Veri Tabanları	5	8	3	5	7	12	15	25

Kütüphane Kullanım Nedenleri

NEDENLER	<u>1.Tercih</u>		<u>2.Tercih</u>		<u>3.Tercih</u>		<u>Toplam</u>	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Yayın ödünç alma	37	62	7	12	9	15	53	89
Sürelili yayın takip etme	6	10	21	35	20	33	47	78
Danışma kaynakları	5	8	18	30	13	22	36	60
Fotokopi çekirme	7	12	11	18	11	18	29	48
ILL* hizmeti için	5	8	3	5	7	12	15	25
Yayın alımı yaptırma	-	-	4	7	6	10	10	17
Tezlere bakma	-	-	2	3	6	10	8	13

*Kütüphaneler arası ödünç verme

Yararlanılan Kütüphaneler

KÜTÜPHANE	1.Tercih		2.Tercih		3.Tercih		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi	15	25	15	25	19	32	49	82
Milli Kütüphane	2	3	23	38	12	20	37	61
Kendi kütüphanem	23	38	1	2	7	12	31	52
Üniversitenin Kütüphanesi	15	25	6	10	9	15	30	50
Diğer Ün. Kütüphanesi	2	3	10	17	8	13	20	33
TBMM Kütüphanesi	-	-	3	5	2	3	5	10
Enstitü Kütüphanesi	2	3	2	3	1	2	5	10

Yararlanılan Arşivler

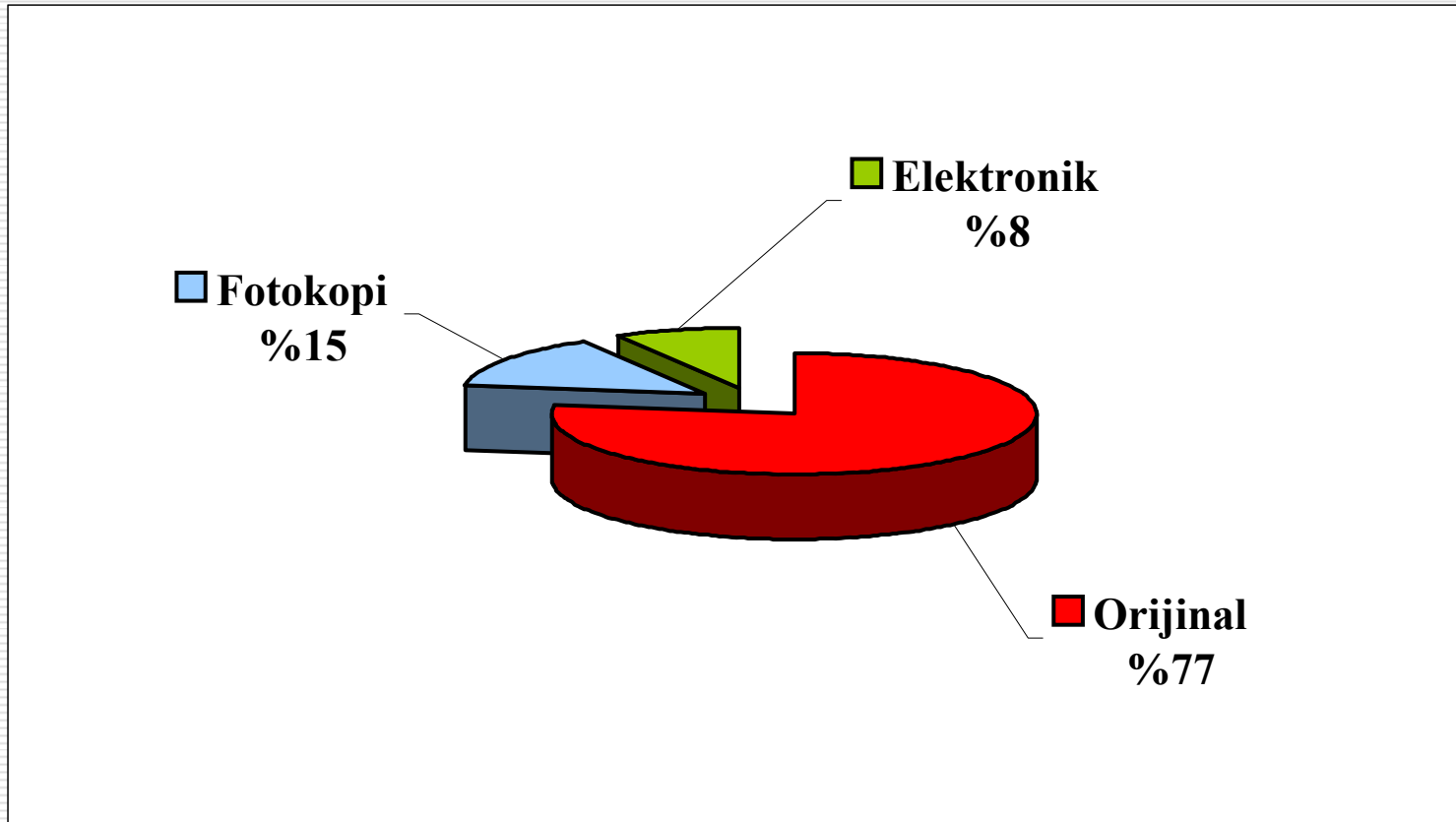
ARŞİVLER	1.Tercih		2.Tercih		3.Tercih		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Osmanlı Arşivi	35	73	6	13	1	2	42	88
Cumhuriyet Arşivi	6	13	11	23	6	13	25	49
ATASE* Arşivi	4	5	7	15	9	19	20	39
VGM** Arşivi	1	2	5	10	6	13	12	25
Şer'iyeye Sicilleri	-	-	2	4	10	21	12	25
TSM*** Arşivi	-	-	8	17	4	5	12	25
TBMM Arşivi	2	4	2	4	6	13	10	21
TKGM**** Arşivi	-	-	6	13	4	7	10	20
Diğer	-	-	2	4	2	4	4	8

*Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı, **Vakıflar Genel Müdürlüğü, ***Topkapı Sarayı Müzesi, ****Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü

Arşivlerde Karşılaşılan Engeller

ENGELLER	1.Tercih		2.Tercih		3.Tercih		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Fotokopi	7	15	12	25	17	35	36	75
Bürokratik	19	40	6	13	8	17	33	70
Tasnif	10	21	10	21	7	15	27	57
Ulaşım	5	8	7	15	4	7	14	30
Çalışma saati	4	7	5	8	7	5	14	30
Belge durumu	2	4	5	8	1	2	8	16
Diğer	1	2	-	-	3	6	4	8

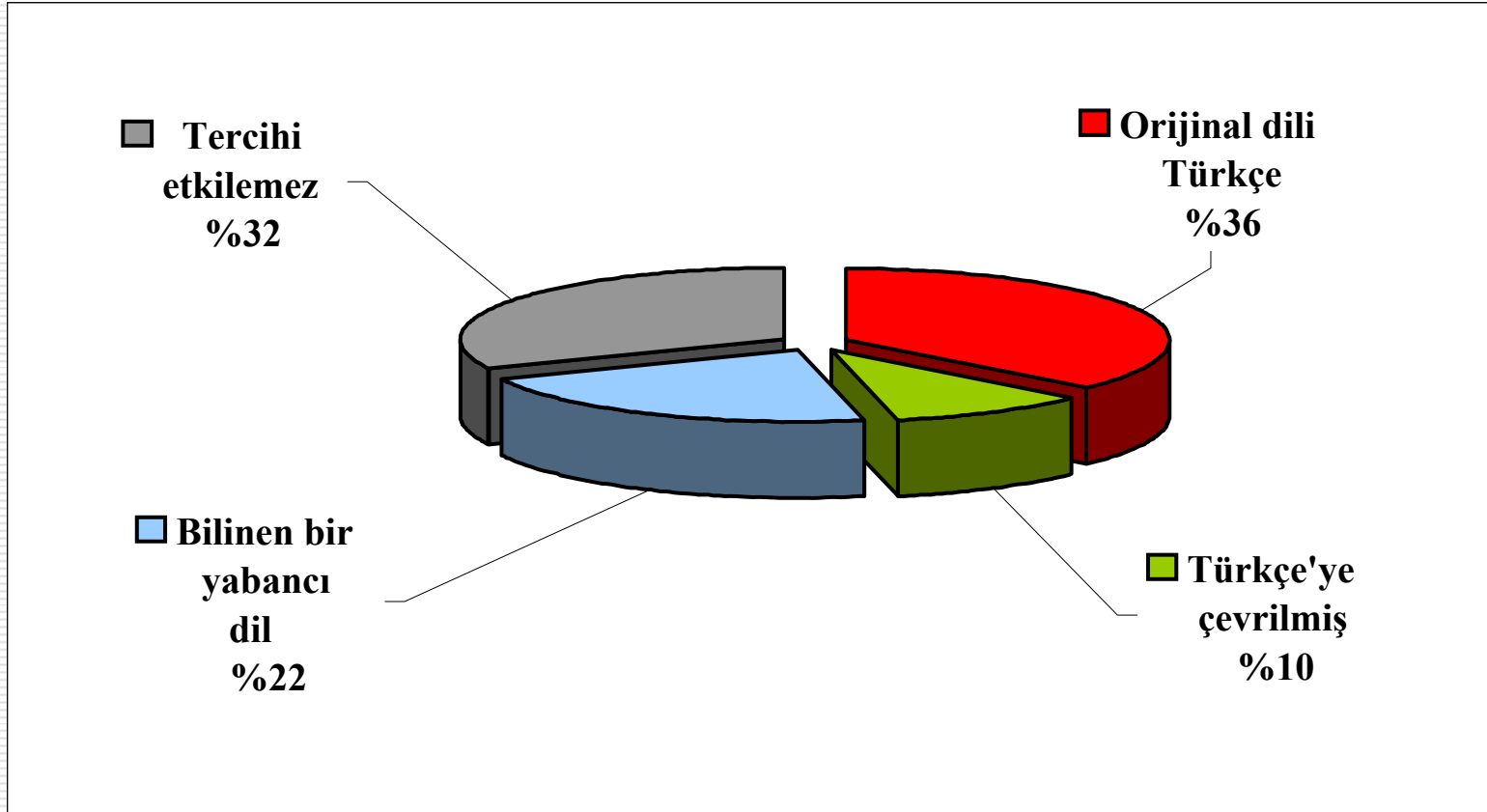
Arşiv Materyalinin Tercih Edilen Formu

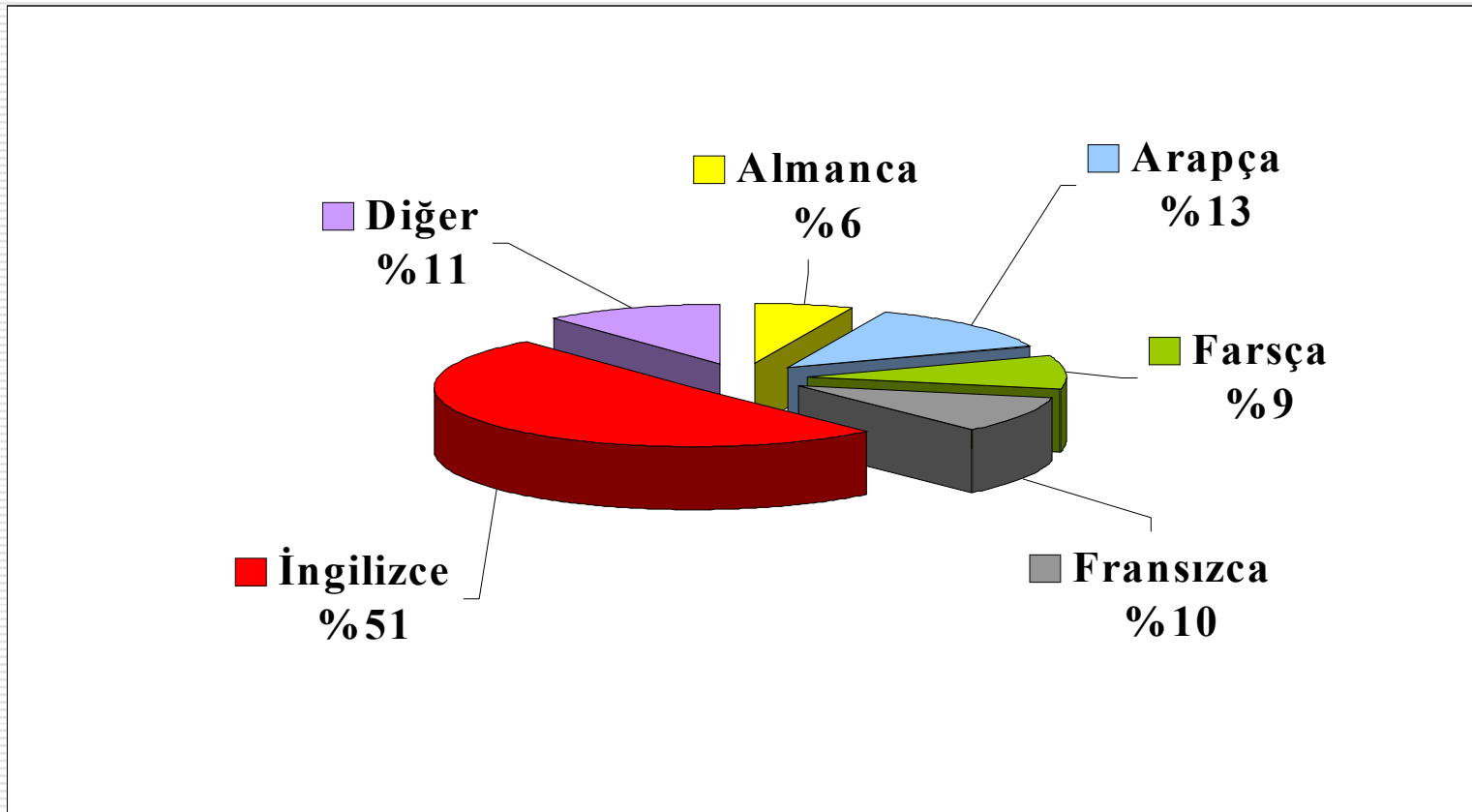
Arşiv Belgesinin En Önemli Özellikleri

ÖZELLİK	1.Tercih		2.Tercih		3.Tercih		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Orijinallik	42	88	2	4	2	4	46	96
Erişilebilirlik	3	5	17	35	16	33	36	75
Doğruluk	1	2	21	44	3	5	25	51
Kullanılabilirlik	1	2	4	5	14	29	18	38
Bedeli	1	2	2	4	6	13	9	19
Kullanım kolaylığı	-	-	2	4	5	10	7	15
Diğer	-	-	-	-	2	4	2	4

Kaynaklarda Dil Tercihi

Araştırmalar İçin Yararlanılan Kaynakların Dilleri

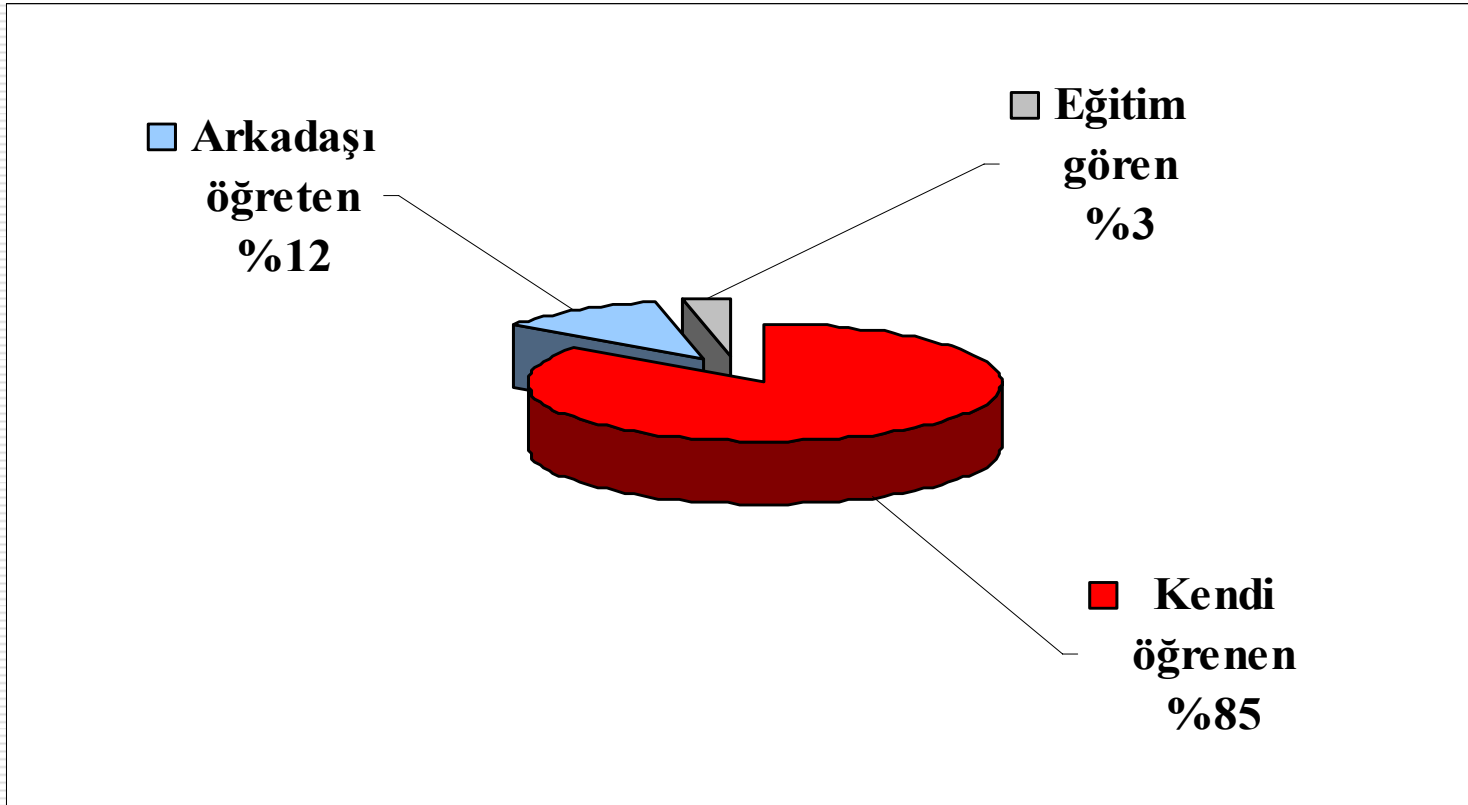
Konferans, Seminer ve Toplantılara Katılma Nedenleri

NEDENLER	<u>1.Tercih</u>		<u>2.Tercih</u>		<u>3.Tercih</u>		<u>Toplam</u>	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Yeni gelişmeleri takip etme	29	48	16	27	9	15	50	90
Meslektaşla görüşme	3	5	15	25	32	53	50	90
Konuşmaları takip etme	16	27	18	30	13	22	47	79
Bildiri sunma/yayın	12	20	11	18	6	10	29	48

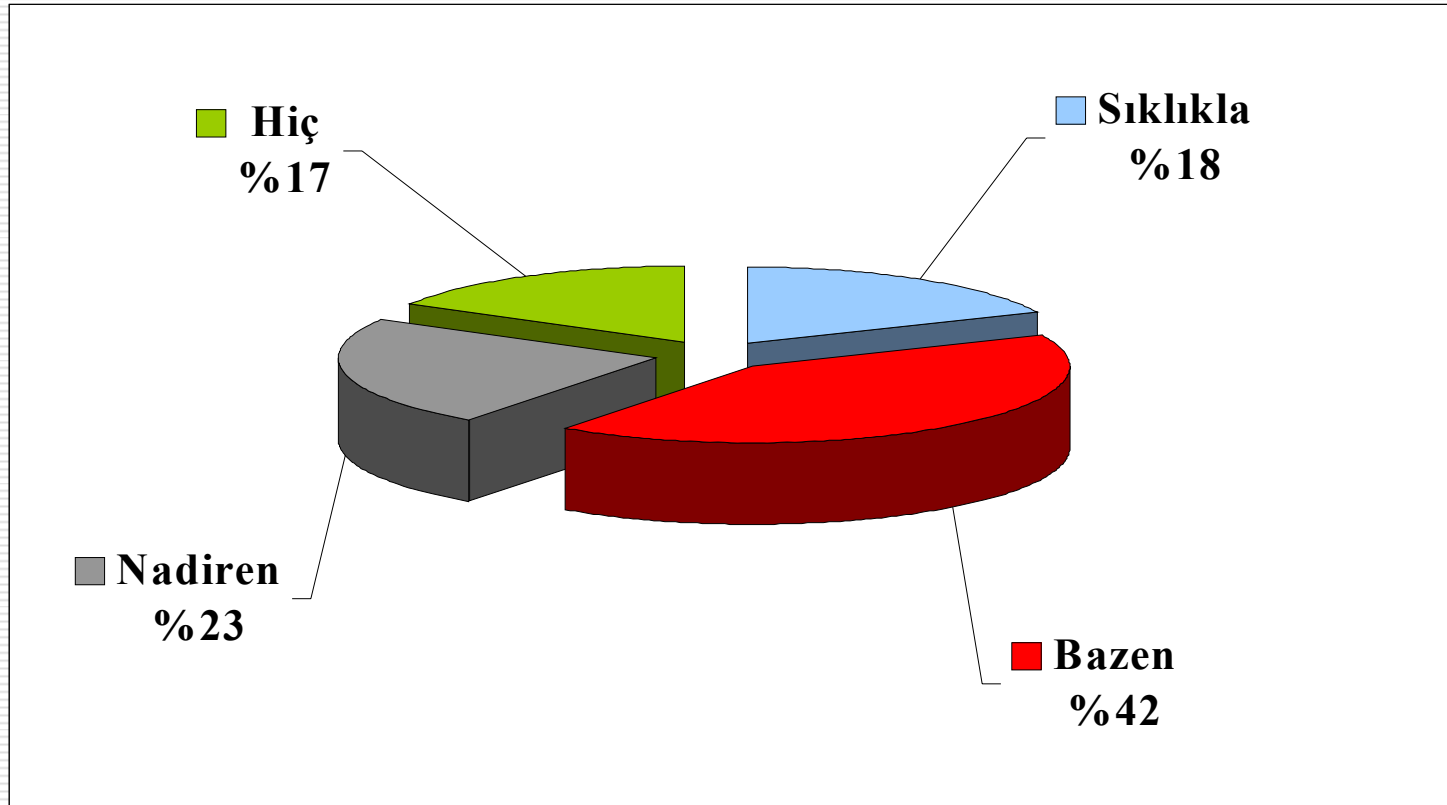
Güncel Gelişmeleri Takip Etmek İçin İzlenen Yöntemler

YÖNTEMLER	1.Tercih		2.Tercih		3.Tercih		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Konferansları takip etme	6	10	8	13	23	38	37	61
Sürelili yayın takip etme	22	37	9	15	4	7	35	59
Yayın katalogları	10	17	10	17	11	18	31	52
Meslektaşla görüşme	4	7	16	27	9	15	29	49
Çevrimiçi tarama	8	13	11	18	8	13	27	45
Basılı indeks/ abst, tarama	9	15	6	10	5	8	20	33
Diğer	1	2	-	-	-	-	1	2

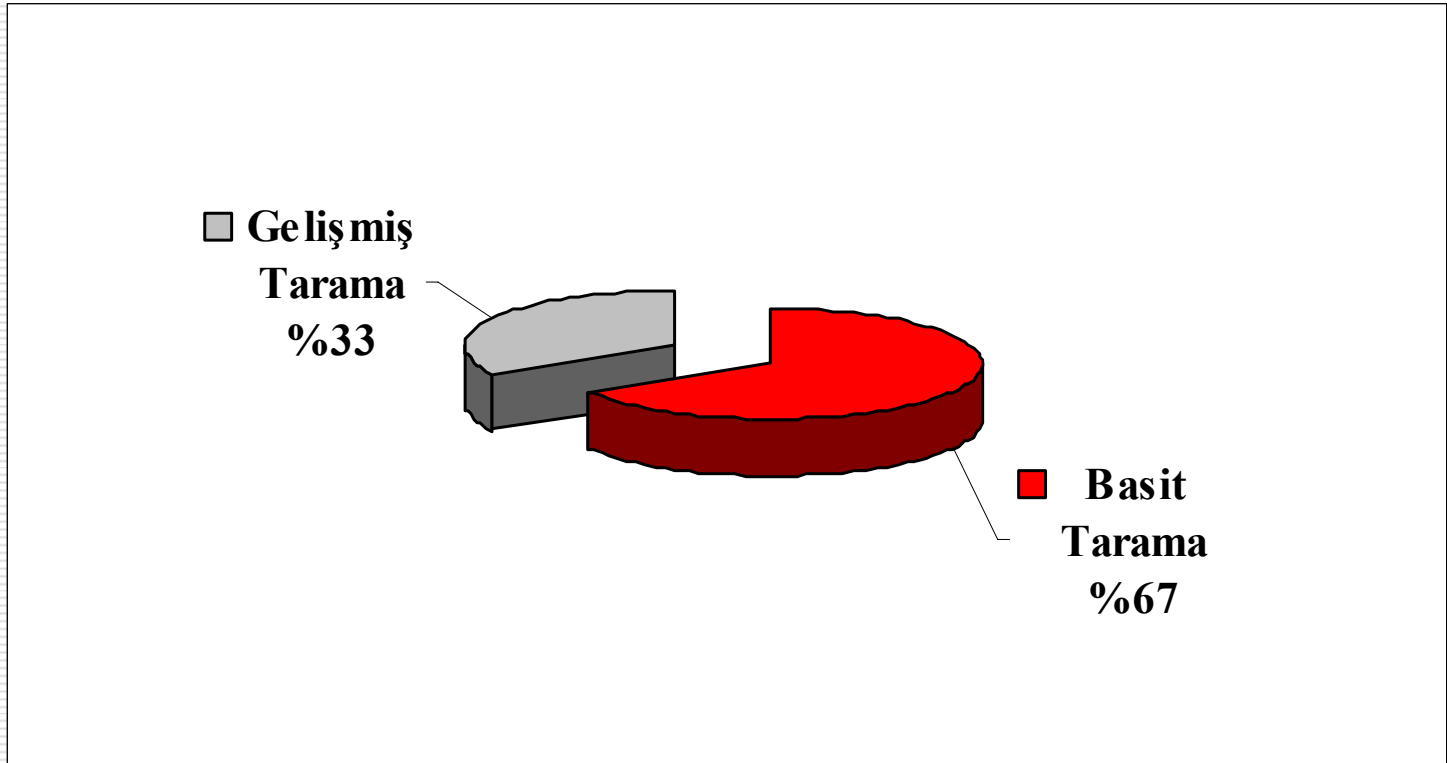
Elektronik Kaynakların Kullanımının Öğrenilmesi

Dijitalleştirilmiş ve Çevrimiçi Erişilebilen Kaynakların Kullanımı

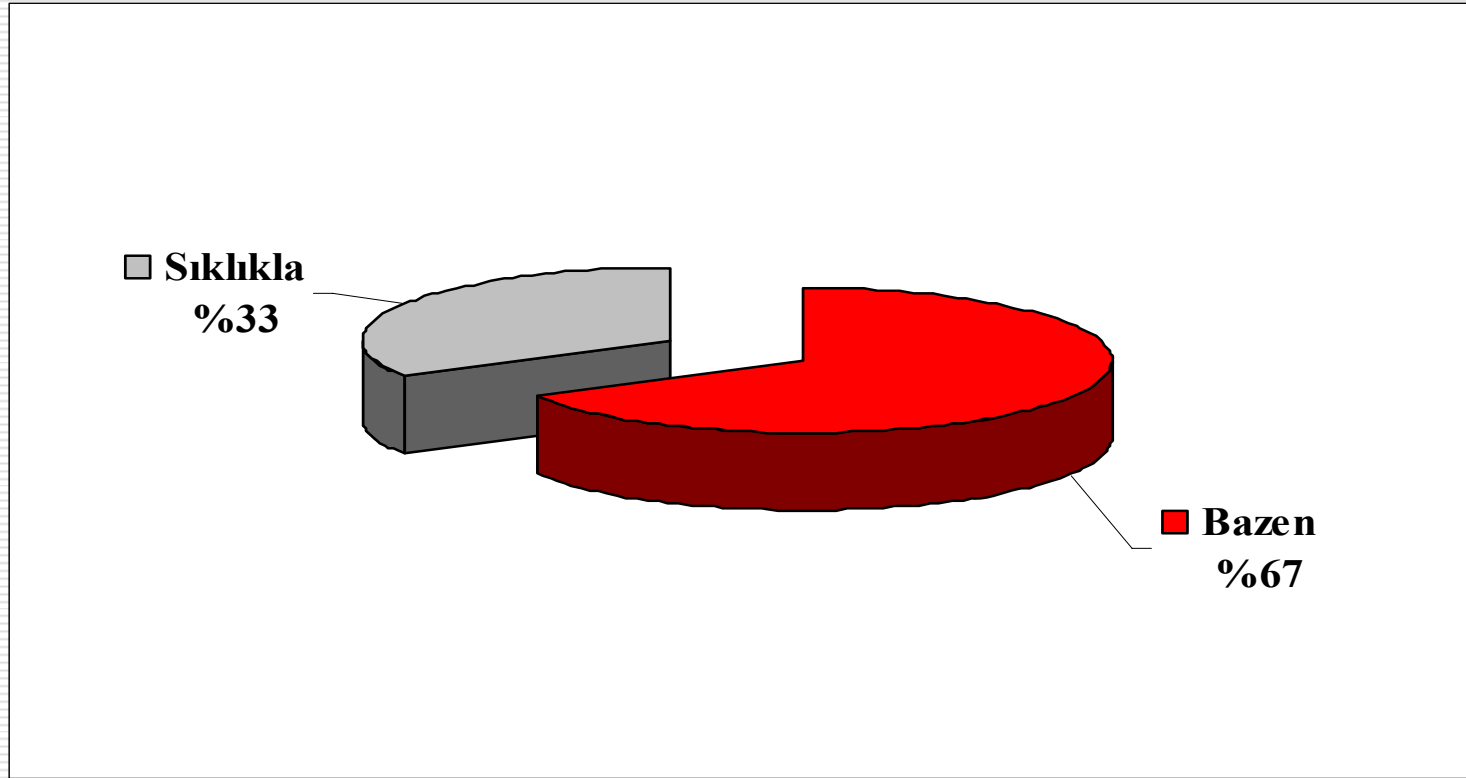
Tercih Edilen Veri Tabanı Tarama Stratejisi

Tarama Sonuçlarında Kayıt Sayısının Fazla Olduğu Durumlarda İzlenen Yöntemler

YÖNTEM	1.Tercih		2.Tercih		3.Tercih		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Anahtar kelimeyi değiştirme	25	42	18	30	9	15	52	87
Tüm kayıtları gözden geçirme	12	20	9	15	12	20	33	55
En güvenilir dergileri seçme	6	10	8	13	15	25	29	48
Taramayı yeniden yapma	8	13	9	15	8	13	25	42
En güncel kayıtları seçme	7	12	10	17	5	8	22	37
Yeni bir VT tarama yapma	-	-	6	10	6	10	12	20
Kütüphaneci/arşivciye danışma	2	3	-	-	5	8	7	12

Bilgiyi Tesadüfi Olarak Keşfetme Sıklığı

Bilginin Tesadüfi Keşfi

YÖNTEMLER	<u>1.Tercih</u>		<u>2.Tercih</u>		<u>3.Tercih</u>		<u>Toplam</u>	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Kitap, makale okurken	30	50	16	27	8	13	54	90
Katalogları tararken	13	22	6	10	10	17	29	49
İnternette tarama yaparken	7	12	15	25	7	12	29	49
Meslektaşla konuşurken	3	5	11	18	13	22	27	45
Konferans izlerken	5	8	3	5	7	12	15	25
VT tarama yaparken	2	3	3	5	9	15	14	23
Kütüphane raflarına göz atarken	-	-	6	10	6	10	12	20

Sonuç

- Bilgi merkezleri, bilgi kaynak, kanal ve teknolojileri tarihçilerin bilgi arama ve kullanım özelliklerini etkilemektedir.
- Bulgular tarihçilerin bilgi gereksinimleri ve bilgi kullanımları açısından mesleğe özgü özellikler gösterdiğini ortaya koymaktadır.
- Literatürde tarihçilerin bilgi arama davranışları ile ilgili olarak saptanan bulgular ile bu araştırma bulgularının örtüştüğü görülmüştür.
- Tarihçiler resmi ve resmi olmayan bilgi kanallarını bilgiye erişimde bir arada kullanmaktadırlar.

Sonuç

- Teknolojinin gelişmesiyle İnternet'ten yararlanma ve dijitalleştirilmiş kaynakları kullanma gibi yeni bilgi arama davranışları geliştiren tarihçilerin dipnotları takip ve arşiv kaynaklarının orijinalini görme eğilimi gibi klasik bilgi arama davranışlarını da sürdürdükleri görölmektedir.
- Tarihçilerin bilgi gereksinimlerinin karşılanmasında bilgi merkezlerinin vazgeçilemez bir yeri olduğu teknolojik gelişmelerin bilgi arama davranışlarında değişiklik yaratsa bile bilgi merkezlerinin özellikle tarihçilerin için önemini koruyacağı görölmektedir.

Öneriler

- Bu kullanıcı grubunun profilinin çıkarılması
- Bilgi gereksinimi, bilgi kullanımı ve bilgi arama davranışının gelişmesinde ana bilim dalları, çalışılan üniversitenin etkisi ve çevresel faktörler araştırılmalı farklılıklar varsa ortaya çıkarılmalı ve bu farklılığın nedenleri araştırılması
- Üniversite kütüphanelerinde kullanıcı eğitimi programları geliştirilmeli
- Üniversite kütüphanelerinde uzmanlaşmaya gidilmesi
- Lisans eğitimi sırasında bilgiye erişim, bilgi merkezlerini etkin bir şekilde kullanım ve bilgi hizmetlerinden yararlanma konusunda eğitim verilmesi
- Bilgi merkezleri ve bilgi merkezlerinde verilen hizmetler tanıtılması

Öneriler

- Elektronik kaynak kullanımları
- Çevrim içi erişilebilen arşiv belgelerinin elektronik formunun tarihçiler tarafından kullanımı yaygınlaştırılması
- Araştırmaların önündeki her türlü engelin kaldırılması yoluna gidilmesi bürokratik, teknolojik ve maddi engellerin ortadan kaldırılması için çalışmalar yapılması
- Arşivlerde bilgiye erişim, erişimin önündeki engeller, tarihçilerin bilgi arama davranışları ve kullanıcı eğitimi programlarının geliştirilmesi üzerine araştırmalar yapılması, özellikle fotokopi, çalışma saatleri ve ulaşım sorunu ile ilgili olarak yeni düzenlemelerle bu engellerin ortadan kaldırılması yoluna gidilmeli ve tasnifi bitmemiş evrakın tasnifi hızla yapılarak kullanıcıların hizmetine sunulmalıdır.

TEŐEKKÜRLER

Hatice Gülşen Birinci
birinci@bilkent.edu.tr

*Değişen Dünyada Bilgi Yönetimi Sempozyumu
24-26 Ekim 2007, Hacettepe Üniversitesi
Ankara*